

Jenni Pääkkönen: Siirtymätalouksien korruptio jarruttaa talouden kasvua ja kehitystä

Instituutioiden ja talouden kasvun välistä yhteyttä käsittelevä tutkimus kasvaa jatkuvasti. Kaksi teemaa on erityisen kiinnostavia siirtymätalouksista ja kehittyvistä talouksista puhuttaessa, nimittäin demokratia ja korruptio. Tässä jutussa keskitymme korruptioon.

On varsin vakuuttavaa näyttöä siitä, että korruptiosta vapailla mailla tulotaso on tyypillisesti korkea, kun taas maissa, joissa korruptio on yleistä, tulotaso on selvästi matalampi. Ajatus, että korruptio on haitaksi talouden kasvulle, ei suinkaan ole taloustieteelle vieras. On olemassa ainakin kaksi tapaa, joilla korruptio voi vahingoittaa talouden kehitystä. Ensinnäkin se heikentää investointikannustimia, sillä mitä enemmän yritys investoi, sitä enemmän sen täytyy lahjoa. Toiseksi korruption takia lisenssien ja lupien käsittely hidastuu, jolloin uusien teknologioiden käyttöönotto viivästyy. Laajemmin arvioituna korruptio vahingoittaa myös yhteiskuntaa ja ympäristöä, sillä se haittaa demokratian ja lakien toteutumista, heikentää kansalaisten uskoa poliittiseen järjestelmään ja instituutioihin sekä mahdollistaa ympäristösäännösten kiertämisen.

Korruption ilmenemismuotoja

Transparency International (TI) on organisaatio, jonka tehtävä on taistella korruptiota vastaan. TI määrittelee korruption ”luottamusaseman väärinkäytöksi”, ja edelleen ”lahjonnan vastaanottamiseksi lakisääteisten toimien hoitamiseksi”, ja vielä ”lahjusten maksamiseksi, jotta virkamies tekisi palveluksen, jota ei lain mukaan ole oikeutettu tuottamaan”. Näin ollen virkamiehillä on useita tapoja saada laittomia maksuja asiakkailtaan.

TI on tutkinut korruption laajuutta vuodesta 1995 alkaen, jolloin se julkaisi tunnetun korruptioindeksinsä (CPI). Tutkimuksessaan TI keskittyy arvioimaan julkisen sektorin korruptiota ja kerää tiedot kyseisten maiden asiantuntijoilta. Nykyään tutkimus kattaa 180 maata, joille kaikille lasketaan indeksi asteikolla 0-10, missä 10 kuvaa vähäistä korruptiota. Sen jälkeen maat asetetaan indeksiluvun mukaiseen järjestykseen vähiten korruptoituneista maista alkaen. Kuluvan vuoden luvut julkaistiin syyskuussa ja sen mukaan OECD-maat ovat vähiten korruptoituneita. Siirtymätaloudet tyypillisesti pärjäävät tässä mittauksessa heikosti sijoittuen listan häntäpäähän, ja vain Slovenia (sija 26) ja Viro (sija 27) sopivat parhaan viidenneksen joukkoon. Yleensä demokraattiset maat

sijoittuvat listan yläpähän ja autoritääriset maat sen hännille.

Perusluonteestaan johtuen korruptiota on hankala mitata, sillä vastaajat pyrkivät salaamaan kyseisen toiminnan. On kuitenkin myös muita, epäsuoria tapoja arvioida korruption laajuutta. Esimerkkinä voidaan mainita yritysten poliittisten suhteiden hinnan arviointi. Poliittiset suhteet eivät tuota pelkkiä vaalituloksia poliitikoille, vaan suhteilla voidaan ostaa verohelpoituksia, saada etua julkisissa huutokaupoissa tai ylipäänsä suhteet helpottavat toimilupien ja lisenssien saamista. Jos näin tapahtuu, suhteet heijastuvat yrityksen voittoon ja sitä kautta markkina-arvoon. Eräässä tuoreessa tutkimuksessa arvioitiin poliittisten suhteiden tuomaa lisäarvoa seuraamalla liikemiesten poliittisia uria ja toisaalta poliitikkojen business-uria. Näin arvioituna peräti 87 prosenttia Moskovan pörssiin listattujen yritysten yhteenlasketusta arvosta oli yrityksissä, joilla on läheiset suhteet Kremliin, kun vastaava luku esimerkiksi Lontoon pörssissä oli 40 prosenttia.ⁱ

Toinen kiinnostava tutkimusⁱⁱ perehtyi New Yorkiin sijoitettujen 146 maan diplomaattien parkkisakoihin, sillä diplomaattistatus periaatteessa vapauttaa diplomaatit maksamasta parkkisakkoja. Diplomaattien oletettiin tuovan kotimaansa käyttäytymisnormit mukanaan, vaikka heidän tulisi toimia Yhdysvaltojen lakien mukaisesti. Tutkimuksen mukaan kotimaan korruptionormissa pitäytyminen on yleistä, sillä korkean korruption maista tulevat diplomaatit tekivät enemmän pysäköintirikkeitä kuin matalan korruption maista tulevat diplomaatit.

Alikehittyneissä maissa korruptio edesauttaa harmaan talouden syntyä, sillä yrittäjien on usein helpompaa toimia lain ulkopuolella vältellen lupien hankkimista ja verojen maksua. Lisäksi maat, joissa virkamiehet ja viranomaiset ovat alttiita korruptiolle tarjoavat hedelmällisen kasvualustan laittomille toimille, sillä viranomaiset ovat lahjottavissa tai he voivat jopa liittoutua rikollisten kanssa. Vaikka tällaisten piiloteltujen toimien mittaaminen on hankalaa, on esitetty arvioita, joiden mukaan laitton toiminta ei ole mitenkään vähäpätöistä. Erään tutkimuksenⁱⁱⁱ mukaan Venäjän laittoman talouden koko olisi noin 50 prosenttia maan virallisesta BKT:sta, kun OECD-maiden keskiarvo on noin 16 prosenttia. Siirtymätalouksista Kiina näyttää muodostavan poikkeuksen, sillä sen laittoman talouden kooksi arvioidaan vain noin

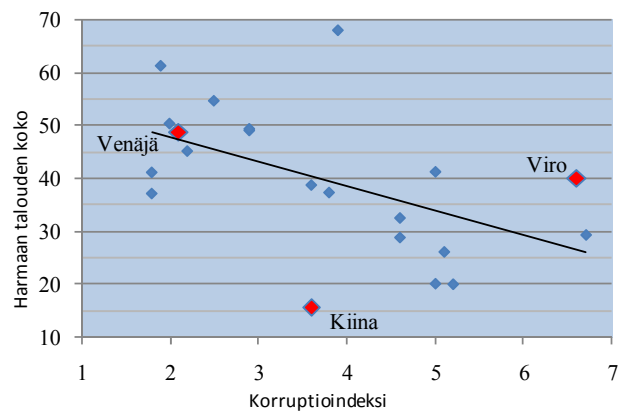
15 prosenttia (kuva). Jos edes osa tästä toiminnasta tuotettaisiin laillisesti, sen vaikutus kansantuloon – verotulosta puhumattakaan – olisi huomattava. Maailmanpankin tuore julkaisu esittää, että jos ulkomaankaupan korruptiota ja lahjontaa saataisiin vähennettyä, voitaisiin Venäjällä päästä jopa 16 prosentin reaalisesti BKT:n lisäykseen ja vastaavasti Kiinassa 6 prosentin lisäykseen.^{iv} Oheisessa kuviossa on hahmoteltu korruption (x-akseli) ja harmaan talouden koon (y-akseli) yhteyttä siirtymätalouksissa; mitä yleisempää korruptio on, ts. mitä pienempi CPI arvo, sitä laajempi on harmaa talous.

Korruption vastaiset lääkkeet

Korruption taloudellinen analyysi auttaa ymmärtämään miten korruptiota vastaan voidaan taistella. Ensinnäkin, kuten diplomaattien pysäköintikäyttämistä arvioiva tutkimus osoittaa, täytyy kotimaan normia pyrkiä muokkaamaan korruptionvastaiseksi. Toisaalta korruptio pesii maiden instituutioissa, joten instituutioiden korjaaminen lisäämällä päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja lain valvontaa on tarpeen korruption kitkemiseksi. Lisäksi vapaa tiedonvälitys vahvistaa kiinnijäämisen tuoman haitallisen julkisuuden vaikutusta ehkäisten lahjusten vastaanottamista. On esitetty ajatus, että julkisen sektorin palkkojen korottaminen voisi auttaa, sillä se heikentäisi suoranaisesta köyhyydestä ja rahan tarpeesta johtuvaa lahjusten vastaanottamista. Esitystä on vastustettu kahdella perustella; systeemi on kallis eikä suoraa näyttöä ole siitä, että korkeammat palkat todella vähentävät lahjusten ottoa. Myös varsin hyvätuloiset virkamiehet voivat olla lahjottavissa. Korruptoituneessa maassa toimivalle kansainväliselle yritykselle korruptio ja laajalle levinnyt veronkierto vaikeuttavat toimintaa. Tällaisen maan yritysilmapiiri on helposti, jos ei vihamielinen, niin ainakin haastava kansainvälisiä yrityksiä kohtaan. Tästä kertoo se, että korruptoituneet maat pärjäävät huonosti myös Maailmanpankin liiketoimintaympäristöä tutkivassa 'Doing Business' – tutkimuksessa. Toiseksi kansainväliset yritykset joutuvat todennäköisemmin viranomaisten ja rikollisryhmien väärinkäytösten ja vainon kohteeksi. Jos viranomaiset ja rikollisryhmät tekevät yhteistyötä, yritykset eivät voi olettaa paikallisen poliisin suoja-

van niitä rikollisilta. Lopuksi, jos veronkierto on paikallisten yritysten yleinen tapa, päätyvät ulkomaiset yritykset maksamaan verotulosta suuremman osan kuin niiden oikeastaan pitäisi. Näistä syistä johtuen siirtymätalouksissa operoivat yritykset hyötyisivät, jos paikallinen hallinto yrittäisi määrätietoisesti kitkeä korruptiota, veronkiertoa ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Vastuullisilla hallituksilla ei ole mitään syytä vältellä reformeja, sillä niiden vaikutukset kansantuotteeseen ja verotuloon ovat varmasti positiiviset.

Korruption (CPI arvo) ja harmaan talouden välinen riippuvuus (%:a BKT:sta)

ⁱ Faccio, M. (2006): "Politically Connected Firms", *American Economic Review*, March 2006.

ⁱⁱ Fishman, R. and Miguel, E. (2006): "Cultures of Corruption: Evidence from Diplomatic Parking Tickets", *NBER Working Paper 12312*, June 2006.

ⁱⁱⁱ Schneider, F. (2005): "Shadow Economies of 145 countries all over the world: What do we really know?", *CREMA Working Paper Series 2005-13*.

^{iv} Abe, K. and Wilson, J.S. (2008): "Governance, Corruption and Trade in the Asia Pacific Region", *World Bank Policy Research Working Paper 4731*, September 2008.

Jenni Pääkkönen työskentelee BOFIT:ssa ekonomistina.